

Värillä on väliä

Raimo Muurinen, Tampere 2015.

Tiiliskivi. Tuo puoleensavetävyyden kivenkova esineellistymä. Saviperäisyydestään huolimatta on jännä, että ainakin opiskelijoiden mielikuvissa tiiliskivet maistuvat puulta. Selitys lienee ihmisen keskittymiskyvyn ja leipätekstin yksitoikkoisuuden suhteessa. Kaikkia ihmisiä ei ole luotu menestymään kestävyysotteluun tasapaksua tekstimassaa vastaan. Voisiko nykyaikainen tieteellisen tekstin lukija olla joskus oikeutettu vaihteleviin ärsykkeisiin?

Kirjojen markkinoinnissakin visuaalisesti puhutteleva kansi ja usein kirjoittajan tai arvostelijan kuvalla varustettu takakansiteksti ratkaisevat. Miksi siis sisällyksen puolella pitäisi mennä siitä, mistä aita on matalin? Kirjojen ja erityyppisten lehtien -sanoma-, aikakausi- ja netti- vertailu valaisee asiaa. Ihmiset selailevat ensin nopeasti otsikot, sitaattit ja kuvatekstit, ja syventyvät sitten siihen, mikä eniten kiinnostaa. Sitä voisi kai kutsua eräänlaiseksi lukijan kognitiiviseksi tehokkuudeksi. Eikö tieteellisellä julkaisukäytännöllä ole mitään opittavaa nykyaikaisten ilmaisukeinojen monipuolisuudesta?

Eksaktien käsitteiden käyttäminen kuvallisesti voi olla haastavaa, mutta sähköisen ilmaisun aikakaudella ei tarvitse rajoittua vain yhteen formaattiin. Sitä paitsi, eikö toisaalta kuva kerro enemmän kuin tuhat sanaa -joten eikö se oivaltavasti käytettynä voisi joskus auttaa ilmentämään vaikeasti selitettävää asiaa?

Tuoreena esimerkkinä Saara Särämä (2014) kehitti visuaalisen kollaasin tekniikan tutkiessaan väitöskirjassaan miten ydinasevaltioiksi halajavia Irania ja Pohjois-Koreaa käsitellään internetin meemikulttuurissa. Särämän kollaasien tarkoitus on kyseenalaistaa tekstin ensisijaisuus ja tehdä lukijasta -tai katsojasta- aktiivinen osallistuja, tarjoten mahdollisuuden omien merkitysten tuottamiselle.

Ensimmäistä kertaa törmäsin vastaavaan jo lukion filosofian kurssilla, jossa luimme Esa Saarisen kirjaa *Filosofia* (1994), jonka taitto teki lähtemättömän vaikutuksen allekirjoittaneeseen. Saarisen klassikossa sanat ja lauseet ottivat tilan sekä lukijan haltuun ennennäkemättömällä tavalla. Monotoninen teksti on omiaan väsyttämään uutterankin lukijan, mutta samalla, kun opettamisen perusparadigma toivottavasti pikkuhiljaa muuttuu, kirjallinen ilmaisukin voisi kehittyä hieman vuorovaikutteisemmaksi. Tärkeitä asioita voi korostaa, vaihtoehtoja eritellä ja alaviitteitä mahduttaa pieneen tilaan jonnekin sivuun. Asiasisällöstä tinkimättä tieteellinen teksti voisi pukeutua hieman kiinnostavampaan asuun puhutellakseen lukijaa -toisaalta aiempaa haastavemmin, toisaalta avuliaammin. Kun lukija kuitenkin silmäilee mieluummin ensin otsikot ja väsyä helpommin pitkän yksitoikkoisen tekstin parissa, eikö teksti kannattaisi jäsenellä ja rytmittää sen eri merkityksien ja tehtävien perusteella? Kärsisikö tieteellisyys tyylytelystä taitosta, jos käytössä olisivat kuitenkin aivan samat sanat?

Monet verkkolehdet jo taivattavat pitkiä juttujaan monimediallisesti, ja ne ovat usein kaunista ja kiinnostavaa luettavaa. Mainio esimerkki on NY Timesin juttu Tunnel Creekin lumivyörystä (Branch 2012).

Samalla huomion voi kiinnittää myös julkaisuformaattiin. Ylivoimaisesti käytetyin formaatti on pdf, mutta harvoin se pärjää kauneuskilpailuissa. Vaikka pdf sallii monipuolista rikasta sisältöä ja jopa vuorovaikutteisuutta, sitä ei ole lähtökohtaisesti tarkoitettu siihen. Verkkosivut sen sijaan ovat, ja helppoja työkaluja niiden tuottamiseksi on tarjolla runsaudenpulaksi asti. Verkkosivujen rajattomat navigointi- ja joka tapauksessa pdf:ää monipuolisemmat vuorovaikutusmahdollisuudet tarjoavat perinteisen asiakirjaformaatin sähköistä versiota paremmin ihmisen ajattelutapoja vastaavan käyttöliittymän. Ajattaleppa vaikka wikipediaa -moni tiedonjanoinen surffailija saa siellä tapettua tehokkaasti aikaa ja selaimen pullistelemaan avatuista välilehdistä. Voisiko tutkimusta julkaista samalla tavalla -perinteisen “kuin juna kiskoilla” -rakenteen sijaan? Prezi on kätevä työkalu korvaamaan suhteellisen lyhyehköjä Powerpointeja, joissa ei ole vuorovaikutuksen tarvetta, mutta pitkien esitysten kohdalla ja keskustelua kaivattessa verkkosivujen rajoitukset eivät tule heti vastaan. Yksi lempiesimerkeistäni on valtioneuvoston tulevaisuusselonteko (2014). Perinteisen asiakirja/pdf-formaatin sijaan valtioneuvoston tulevaisuusselonteon sisällysluettelo näytti poutaiselta ja värikkäältä.

Tämä blogipostaus toimi testikenttänä omille teeseille. Tuloksena on kohtalainen sillisalaatti. Vaikka käytössä oleva blogialusta, Wordpress, erityisesti rajatuin käyttöoikeuksin, ei mahdollista aivan kaikkea, pääsee sen kanssa kuitenkin suhteellisen nopeasti jo alkuun.

Tämän harjoituksen myötä heitän haasteen myös tiedeyhteisölle, tutkimuksen uudesta houkuttelevasta ja lukijoiden ajankäytön haasteisiin vastaavasta esitystavasta.

Lähteet

Branch, John, Snow Fall, The Avalanche At Tunnel Creek 2012. New York Times. <url: <http://www.nytimes.com/projects/2012/snow-fall/>> [luettu: 17.5.2015]

Saarinen, Esa Filosofia 1994. WSOY.

Särmä, Saara 2014. <url: <http://www.huippumisukka.fi/>> [luettu: 17.5.2015]

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko 2030 -sivusto 2014. <url: <http://www.2030.fi/>> [luettu: 17.5.2015]